

Model kulturně senzitivní zdravotní péče

Asistenti podpory zdraví

(opatření Akčního plánu SBSV 2016-2020, ASZ ÚV ČR)

Mediátoři podpory zdraví

(projekt „Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením“)

Roma Health Mediators

mezinárodně užívaný termín – *European Network of Community Roma Health Mediators*

Historie

- 2001 Open society foundations:
Roma Health Programs → Roma Health Mediators
- 2006: Rada EU přijala sdílené principy ZP:
*“The overarching values of universality, access to good quality care, **equity**, and solidarity have been widely accepted in the work of the different EU institutions.”*
- Srbsko Bělohrad:
- SWIFT I (Sustainable Waste Management Initiative for a Healthier Tomorrow)
- (WHO, 2008)
 - Donor: Norské fondy
 - Vzešel z analýzy zdravotních rizik sběračů odpadků a osob pracujících na recyklaci odpadu
 - Vznik: „Kooperativy pracovníků v recyklaci odpadu“ a centrum pro třídění odpadků“ – hledání komplexních řešení sociálního vyloučení
- SWIFT II (EU, 2010)
- SWIFT III (Švédská vláda, 2012)
- Paralelně vzniká obdobná iniciativa v Rumunsku: ROMANI CRISS

Historie

- 2009: WHO's Office for Investment for Development and Health: **zdravotní nerovnosti → potřebnost šetření**
- Průzkum chudoby a přístupu ke zdravotní péči – prohlášení ustanovilo Romy jako jednu ze 3 skupin, na které je třeba se zaměřit

Systematický sběr dat dokumentujících nerovnost ve zdraví

- Disproporce v počtu proočkovaných osob
 - Výrazně horší skladba stravy
 - Podprůměrná váha novorozenců
 - Dvojnásobná úmrtnost novorozenců
 - Vyšší počty TBC
-
- Horší přístup k transportu
 - Neschopnost hradit doplatky
 - Chybějící ID, chybějící dokumenty – karty zdravotní pojišťovny
 - Vyhýbání se interakci se zdravotním systémem – špatné zkušenosti vlastní, zprostředkované – tabuizace neznámého nebo obávaného, vytváření negativního postoje v komunitě
 - 20 % Romů přímá zkušenost s diskriminací v systému zdravotní péče za poslední rok

European Network of *Community Roma Health Mediators*

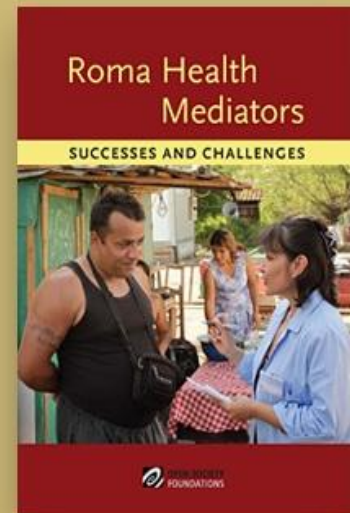
- **Open Society Foundations:**
- Roma Health Mediators **je pozice** zavedená od r. 2001 do zemí střední a východní Evropy – spolupráce se záp. Evropou.
- Specifická pozice laické **komunitní** asistence na pomezí zdraví a sociální sféry s nízkoprahovou kvalifikací
- umožňuje zaměstnávat občansky angažované lidi ze SVL a stavět na jejich **vhledu a znalosti** – vyplývající z přímé zkušenosti – místních vztahů, sociálních podmínek a ekonomických možností a místních hodnotových systémů a způsobů myšlení a komunikace
- Přemostování majoritního systému zdravotní péče a sociálního světa rodin a jednotlivců trpících sociálním vyloučením
- a s ním souvisejícího nerovného přístupu ke zdravotní péči, často provázeného rasovými předsudky a diskriminací

European Network of *Community Roma Health Mediators*

- **Open Society Foundation**
- Iniciativa Belgie, Bulharska, Francie, Španělska, Rumunská, Maďarska, Slovenska, Ukrajiny, Řecka, zemí býv. Jugoslávie
- Platforma pro sdílení zkušeností
- Zvýšení povědomí o pozici a práci mediátorů
- <https://www.opensocietyfoundations.org/reports/roma-health-mediators-successes-and-challenges>

- **IOM Brussels_EQUI HEALTH (BEL, SP, SR, FR)**
- Vytváření fondů pro iniciaci zavedení pozice
- <http://eurohealthmediators.eu>

- **Slovensko:** Asistenti osvěty zdraví
- Together Fo(u)r Better Health: SR, BLG, RUM, HUN
- <http://www.togetherforbetterhealth.eu>
- Erasmus Plus – rozšíření o ČR, Srbsko, ad. od r. 2019

Pilotní/dosavadní projekty v ČR

- 2002-2004

pilotní projekt zdravotně sociálního asistenta při obvodním dětském středisku dětského oddělení VÍTKOVICKÉ NEMOCNICE BLAHOSLAVENÉ MARIE ANTONÍNY v Ostravě – Vítkovicích (Bc. Lýdia Poláčková a MUDr. Jan Boženský)

- 2006-2008

SASTIPEN (DROM Brno) zdravotně sociální pomoci

- 2017-2019

Centrom Ostrava: projekt KPSVL: Zdravá rodina (koordinátorka Bc. Lýdia Poláčková)

Vymezení náplně práce a vzdělávání

- **Pracovní náplň – vytvářena v rámci mezinárodní a národní zkušenosti:**
 - OSF
 - SR: partner ASZ: Zdravé komunity/Zdravé regiony
 - MZdr Oddělení zdravotních a sociálních služeb
 - Centrom
 - DROM
 - SZÚ – specialisté na podporu zdraví – MUDr. Wasserbauer
 - Vítkovická nemocnice – MUDr. Boženský

SPECIALIZOVANÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO MEDIÁTORY PODPORY ZDRAVÍ V SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALITÁCH

Ministerstvo zdravotnictví spolupracuje s ASZ na odborné garanci obsahu a zajištění specializovaného vzdělávacího programu pro asistenty podpory zdraví v sociálně vyloučených lokalitách. Základem kurzu bude:

- a) kurz Asistence podpory zdraví v sociálně vyloučených lokalitách,
- b) základní kurz první pomoci (ZKPP).

Rozsah kurzu: **80 hodin v průběhu dvou měsíců, z toho**

- a) 70 vyučovacích hodin
- b) 10 vyučovacích hodin základního kurzu první pomoci (ZKPP)
- c) Úvodní seminář: 24 hodin (2 dny po 12 hodinách)
- d) Průběžné semináře: 2 x 20 hodin/1 x 16 hodin (vždy 2 dny po 10/8 hodinách)
- e) Místo: Praha (SZÚ), Brno (pracoviště SZÚ)

I 3 modulů (pracovní verze)

- 1) Úloha asistentů podpory zdraví a základy terénní práce (4h teorie/3h praxe)
- 2) Komunikační dovednosti v práci s lidmi ze sociálně vyloučených lokalit (základy interkulturní a intersociální komunikace; teoretické principy *kulturně senzitivní zdravotní péče*) (5h teorie/ 3h praxe)
- 3) Přehled klíčových rizikových faktorů v SVL a základy metod osvěty (včetně specifik osvěty v SVL) (4h teorie/2h praxe)
- 4) Základy administrativy, práce na PC pro účely výkonu práce (5h teorie a praxe)
- 5) Základy biologie člověka (vč. zdravý psychomotorický vývoj dítěte, atd.) (6h teorie)
- 6) Sexuální a reprodukční zdraví (vč. plánování rodičovství, příprava na rodičovství, těhotenství, porod a poporodní péče) (5h teorie/3h praxe)

13 modulů

- 7) Toxikomanie, alkoholismus a kuřáctví a sociální vyloučení (5h teorie)
- 8) Zdravotnický systém, zdravotnická zařízení, hospitalizace (4h teorie)
- 9) Práva a povinnosti pacientů a zdravotníků při poskytování zdravotní péče (legislativa ke zdravotnímu pojištění a zdravotním službám, poradenství v oblasti zdraví - dávky pro osoby se zdravotním postižením, ad.) (5h teorie)
- 10) Rizikové a vulnerabilní skupiny a jejich specifika ve zdravotní péči (vč. problematiky dopadů deprivace dítěte v raném věku, problematiky sterilizací, apod.) (4h teorie)
- 11) Patologické jevy (domácí násilí, sexuální zneužívání, šikana, apod.) (4h teorie)
- 12) Zdravý životní styl (prevence stresu, duševní hygiena, apod.) (4h teorie)
- 13) Základy první pomoci (4h teorie, 6h praxe)

Kritérium výběru:

- Požadavek na vzdělání nemá být bariérou: ukončené základní vzdělání
- Neformální/společenská autorita v cílové skupině, resp. znalost cílové skupiny (dokládá se 2 referencemi: institucionální, komunitní)
- Zkušenosti s prací v cílové skupině výhodou
- Finanční ohodnocení dle limitů projektu 19 200 – 31 500 (platová třída se odvíjí od vzdělání, v případě základního vzdělání 4. nebo 5. platová třída, platový stupeň podle délky praxe)
- Výběrové řízení proběhne formou pohovoru
- Zaměstnavatel požaduje vstupní prohlídku u smluvního závodního lékaře
- Požadavky: **zaslání životopisu a doporučení** na svetluse.sevcikova@szu.cz

- Mediátor/ři - nově přijatí pracovníci SZÚ z cílové skupiny osob ohrožených chudobou, sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených
- přijatí v rámci předloženého projektu na pozici sociálního pracovníka (průměrně 2 přepočtené úvazky 1,0 na kraj)
 - absolvují specializovaný vzdělávací program (součástí projektu). V krajích s vyšším počtem osob žijících ve vyloučených lokalitách, případně osaměle žijících osob (např. Ústecký, Moravskoslezský, Karlovarský) předpokládáme vyšší počet mediátorů podpory zdraví v týmu v rámci těchto nově přijatých pracovníků
 - Rozdělení v rámci 14 krajů nebude rovnoměrné, protože v některých krajích je počet obyvatel v SVL vyšší než v jiných. Podle velikosti lokality - mediátoři podpory zdraví na úvazek 0,5 – 1,0, případně více pracovníků s úvazkem 0,5. Celkový počet těchto přepočtených pracovníků je plánován 28.
 - budou proškolení v kurzu sociálního marketingu
 - budou realizovat činnosti mediátora podpory zdraví v SVL dle vzdělávacího programu, jejich činnost bude řízena a kontrolována vedoucím KRT ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování
 - budou se podílet formou konzultační činnosti a připomínkování na tvorbě preventivních programů v rámci expertního týmu
 - budou proškoleni v metodikách preventivních programů a podílet se na realizaci v terénu
 - v SZÚ budou zaměstnaní (na pozici sociálního pracovníka) na pracovní smlouvu s **3 měsíční zkušební dobou** a 2 roky po sobě na dobu určitou, celková doba trvání projektu do 31. 12. 2022.
- vzhledem k potřebnosti této činnosti se předpokládá po ukončení projektu trvalé začlenění do systému veřejné správy

Vymezení činnosti – viz příloha “Forum_MPZ_Vymezení ...“

Zkrácená verze:

I. Mediace při řešení zdravotních problémů a jejich prevence:

- vysvětlování a dodržování očkovacích schémat, zejména u dětí
- motivace k využívání preventivních prohlídek; z praxe se ukazuje (viz DROM romské středisko), že nejvíce je zanedbaná prevence i zdravotní péče v oblasti gynekologické, ORL, preventivní prohlídky matek s dětmi a předporodní pravidelné kontroly
- doprovod k lékaři či jako komunikační prostředník mezi lékařem a pacientem
- podpora návštěv u lékaře a motivace k léčbě (mediace/interpretace významu dodržování léčebného režimu)
- pomoc při zajištění potřebných spec. Vyšetření
- vysvětlování informací k základním a spec. vyšetřením, atd.
- spolupráce s lokální zdravotnickou záchrannou službou (ZZS) – mediace při komunikaci mezi sociálně vyloučenými osobami a ZZS a asistence při limitování zneužívání rychlé zdrav. pomoci (RZP) a rychlé lékařské pomoci (RLP)

II. Zprostředkování informací z oblasti zdraví a kontaktů na zdravotnické instituce:

- zprostředkování registrace u lékaře (zejména primární péče – praktičtí lékaři, pediatři, gynekologové, zubaři)
- interpretace problematiky zdravotních pojišťoven (práva pacientů a pojištěnců a to hlavně v případě odmítnutí k registraci)
- asistence v situaci ztracených a nevyřízených dokladů (průkazka pojišťovny, občanský průkaz, žádost o důchod, žádost o invalidní důchod, žádost o umístění do domů s pečovatelskou službou).
- pomoc při zajištění kompenzačních pomůcek atp.
- pomoc při vyhledávání léčeben a center pro drogově závislé a jejich rodiny
- Pomoc při orientaci a koordinaci rehabilitační péče

III. Vzdělávání v oblasti zdravého životního stylu:

- kulturně relevantní osvěta ve zdravé výživě a hygieně; zaměřuje se na z praxe plynoucí nejčastější problémy
- nemoci trávicího traktu (obezita, problémy se zažíváním, žaludeční vředy)
- hygiena (infekční choroby, vši, žloutenka)
- nemoci chronické (cukrovka, epilepsie)
- kouření a rakovina plic a horních cest dýchacích
- životospráva v těhotenství a v období kojení
- motivace ke změně životního stylu celkově vycházející z úzké znalosti lokálních soc. a kul. podmínek, atd.

Práva pacientů – doprovod/mediace

- **Právo požadovat doprovod do ordinace a přítomnost třetí osoby v ordinaci během vyšetření**
- dle § 28, odst. 3, písm. e) zákona o zdravotních službách.
- **Citace zákona:**
- (3) Pacient má při poskytování zdravotních služeb dále právo
- e) na
- 1. nepřetržitou **přítomnost zákonného zástupce**, popřípadě osoby určené zákonným zástupcem, pěstouna nebo jiné osoby, do jejíž péče byl pacient na základě rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu svěřen, je-li nezletilou osobou,
- 2. nepřetržitou **přítomnost opatrovníka**, popřípadě osoby určené opatrovníkem, je-li osobou, jejíž svéprávnost je omezena tak, že není způsobilá posoudit poskytnutí zdravotních služeb, popřípadě důsledky jejich poskytnutí (dále jen „pacient s omezenou svéprávností“),
- 3. **přítomnost osoby blízké nebo osoby určené pacientem**,
- a to v souladu s jinými právními předpisy a vnitřním řádem, a nenaruší-li přítomnost těchto osob poskytnutí zdravotních služeb; to neplatí, jde-li o osoby ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence; tím není dotčen § 47 odst. 1 písm. b).

Práva pacientů – doprovod/mediace

- **Právo doptávat se lékaře a odborného personálu** (zvláště pokud pacient něčemu nerozumí).
- Dle § 31, odst. 1 zákona o zdravotních službách je poskytovatel péče povinen:
 - a) **zajistit, aby byl pacient srozumitelným způsobem v dostatečném rozsahu informován o svém zdravotním stavu a o navrženém individuálním léčebném postupu** a všech jeho změnách (dále jen „informace o zdravotním stavu“),
 - b) **umožnit pacientovi nebo osobě určené pacientem klást doplňující otázky** vztahující se k jeho zdravotnímu stavu a navrhovaným zdravotním službám, které musí být srozumitelně zodpovězeny.
- K tématu se dále vyjadřuje Etický kodex České lékařské komory, kde se v § 3, odst. 4 uvádí:

„Lékař je povinen pro nemocného srozumitelným způsobem odpovědně informovat jeho nebo jeho zákonného zástupce o charakteru onemocnění, zamýšlených diagnostických a léčebných postupech včetně rizik, o uvažované prognóze a o dalších důležitých okolnostech, které během léčení mohou nastat.“